

מראי מקומות - ראש השנה

כ"ט:

שהיו נוטלין במדינה יום אחד, וזה גם בירושלים. ומה שכתוב בסיפא 'ועוד זאת היתה ירושלים' וכו', כתבו התוספות דהיינו בחורבנה, דהיינו שלאחר החורבן תקנו בירושלים שיהיו תוקעין בה ובבנותיה, מה שאין כן לאחר מכן ביבנה. וכתב הריטב"א שזה אינו, שהרי לא מצאנו תקנה בירושלים לאחר החורבן. ולכן פירש שמדובר בבניינה, וכפירוש רש"י, אבל לאחר שגלו סנהדרין מלשכת הגזית וישבה בירושלים, קודם שהלכו ליבנה, ואז חזרה ירושלים להיות כמקדש לענין תקיעת שופר בשבת.

ה. אבל לא במדינה

בקבא דקשייטא (ק"ו צ"ט) הביא דברי רעק"א שאף שאם תוקע בשבת עובר על שבות, מכל מקום יצא בדיעבד, ונפקא מינה להשיטות שאין מברכין שהחיינו ביום שני, שאם תקע בשבת לא יברך שוב שהחיינו. ותמה עליו הקבא דקשייטא מדברי התוספות בסוכה (ג) שהעובר על התקנה של חכמים לענין אכילה בסוכה, אינו יוצא אף מן התורה, ולכאורה הוא הדין לענין שופר לא יוצא אף מן התורה.

ו. אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעין

כתב היום תרועה, שרבי לוי סובר שמה שנאמר זכרון תרועה, היינו שבשבת אין חיוב לתקוע, ואם תרצו שלא לתקוע, תאמרו פסוקי מלכות וכו' במקום התקיעה, מה שאין כן בחול שיש חיוב דוקא לתקוע, ורבא סבר שלרבי לוי אסור לתקוע. עוד כתב, שרבי לוי סבר שיש מקור לשבות מן התורה, ומכל מקום להלכה אין שבות במקדש.

ז. יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת

שהיא חכמה ואינה מלאכה

הקשה היום תרועה, שאם היא חכמה ואינה מלאכה, מדוע צריך פסוק למעט זאת. וכתב ששייך שבות מן התורה, ועל זה באה התורה לומר שאין זה שבות, ומותר. והריטב"א בשבת (ק"ז:) ביאר שבאמת הדרשה היא לרדיית הפת, שדומה הוא למבשל, והיה הוה אמינא שזה בכלל בישול, ותקיעת שופר נקט אגב רדיית הפת, אבל באמת אין צריך לזה דרשה.

ח. שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים

הקשו התוספות, מדוע לא פירשו שהחשש הוא שמא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ותירצו שאינו שכיח כל כך, שהרבה פעמים הוא מונח בכרמלית וכדומה, או שהגביהו על מנת ליטלו. וכתב רעק"א בסוכה (מג), שלכאורה מוכח מהתוספות שלא כשיטת הרמב"ם (שבת פ"ב) שגם העברת ארבע אמות ברשות הרבים צריכה עקירה והנחה ברשות

א. וברכת היין של קידוש היום

ומסקנת הגמרא שאף על פי שיצא מוציא. ופסק השו"ע (או"ח קס"ז, כ) שגם בקידוש של יום יצא מוציא. וכתב המשנה ברורה (שם, ס"ק צ"ו) שאף שהברכה היא רק ברכת בורא פרי הגפן שהיא ברכת הנהנין, מכל מקום כיון שעיקרו נתקן למצוה ולא להנאה, על כן אם יצא מוציא.

ב. אבל פורס הוא לבני ולבני ביתו כדי לחנכן במצות

פירש הריטב"א, דהיינו משום שאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן, והסמיכו על הפסוק של 'לא תשא', לפיכך התיירו לו לברך ברכה שאינה צריכה לו כדי לחנך בניו במצוות. אבל אם היה בזה איסור תורה, לא היו מתירים לו לעשות איסור תורה בידים משום מצות חינוך מדרבנן. ובערוך לנר הביא מהמגן אברהם (סי' רט"ו) שהביא מחלוקת ראשונים האם ברכה לבטלה מדאורייתא או מדרבנן, וכתב, שלכאורה קשה מכאן על שיטת הרמב"ם שהיא מדאורייתא. אולם כתב ליישב בפשיטות, שכמו שמברכים על כל מצוה דרבנן, כך יכול לברך על מצוה שחייב משום חינוך, ולכך אין בזה חשש ברכה לבטלה כלל.

ג. ובהלל ובמגילה אף על פי שיצא מוציא

בטורי אבן כתב לחדש, שהטעם שנקט הלל ומגילה הוא משום שהם מצוות דרבנן, אבל במצוות דאורייתא אין הדין כן, אלא כיון שיצא, פקע ממנו החיוב ואינו יכול שוב להוציא אחרים ידי חובתן. ובוזה תירץ מה שכתב רש"י שקידוש היינו 'מקדש ישראל', דהיינו קידוש של יום טוב, ולא נקט 'מקדש השבת' המצוי יותר, והיינו משום שקידוש של שבת מן התורה הוא, מה שאין כן קידוש של יום טוב אינו אלא מדרבנן, ודוקא באלו הדין הוא יצא מוציא, ועיין שם שהאריך בזה.

פרק ד - יום טוב

ה. במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה

פירש רש"י, היו תוקעין במקדש, אבל לא בירושלים ובגבולין, וכן פירשו התוספות. אולם הריטב"א הביא דעת הרמב"ם שמדינה שבמשנתנו היינו חוץ מירושלים, אבל בירושלים היו תוקעין אף שלא במקדש. והביא ראיה לזה ממה ששנינו בסוף המשנה 'ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה', שמשמע שגם ברישא היה מעלה לירושלים על יבנה, ולא רק במקדש.

אבל הריטב"א הקשה על זה מהכתוב בסיפא לענין לולב,

מראי מקומות - ראש השנה

כט: (המשך)

מצוה דאורייתא משום גזירה זו אלא כשלא ידעו בקביעות החודש, אבל כשהקביעות ידועה, לא דוחים משום זה מצוה דאורייתא. ועל פי זה כתב ליישב מדוע אין דוחים מצות מילה משום גזרה זו, משום שיום שמיני של מילה ודאי הוא.

י. שמא יעבירונו

הקשה השער המלך (שופר ב', ו', ד"ה והרא"ם), שלדעת בית שמאי יגזרו בכל ראש השנה, משום שהם חולקים על מתוך, ואם כן יהא אסור להוציא השופר ביום טוב, ומדוע גזרו דוקא בשבת. ותירץ שרק בשבת שיש בו חיוב סקילה הוא שגזרו, אבל משום איסור לאו של יום טוב לא גזרו.

יא. איכא בינייהו בי דינא דאקראי

המאירי הביא בזה שני פירושים: א. שצריך להיות בית דין מומחין וקבועין כל השנה, ולהדעה הראשונה אפילו אם הבית דין המומחין נמצאים שם בארעי, יכולים לתקוע שם, אבל כולי עלמא מודים שאין צריך סנהדרין גדולה או קטנה. ב. עוד הביא פירוש אחר, שלדעת האמרו לו' צריכים דוקא סנהדרין גדולה או קטנה, ואין די במומחה וקבוע.

הרבים, אלא שאפילו אם עוקר ומניח בכרמלית חייב, אלא די בכך שיעבור ארבע אמות ברשות הרבים. אבל לבסוף דחה הראיה מהתוספות, וכתב שיתכן לפרש דעת התוספות גם כהרמב"ם, אלא שכוונתם שבמונח בכרמלית אין חשש הוצאה, אבל להעברה יש לחוש שיעמוד לפוש ויעביר אחר כך ארבע אמות.

ובדרוש וחזוש לרעק"א (כאן) כתב טעם נוסף שנקטו דוקא העברת ארבע אמות, לפי שהחשש הוא שמא יעבירונו מביתו לבית הבק, שזה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, שחייב רק משום מעביה, אלא אם כן עומד לפוש ברשות הרבים, וזה אינו שכיח. ובה מיישב הקושיא בתוספות בשבת (ה): שלבן עזאי שעומד כלפוש דמי, לא שייך העברת ארבע אמות ברשות הרבים אלא בקופץ, וודאי אין שייך לגזור לחשש זה, אבל לפי הנזכר מיושב, שלבן עזאי יש לגזור משום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים עצמו, שהרי עומד כלפוש דמי, ואין צריך לחשש של העברת ארבע אמות.

יב. שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים

כתב הריטב"א שמשמע מהסוגיא בסוכה (מ"ג) שאין דוחין